

EXAMENSARBETE

Våren 2006

Lärarytbildningen

Att förebygga snedrekrytering till högre utbildning

Delutvärdering av ett projekt i förskolan

Författare

Britt-Marie
Pettersson

Handledare

Karin Permer

www.hkr.se

Att förebygga snedrekrytering till högre utbildning

Delutvärdering av ett projekt i förskolan

Abstract

Syftet med undersökningen är att belysa förskollärares syn på snedrekrytering och förskolans möjlighet att bidra till att förebygga sådan snedrekrytering. Denna undersökning är en delutvärdering av ett projekt ”att skapa framtidsdrömmar”. Utvärderingen tar upp hur förskollärare tänker om projektet och hur detta har påverkat barnen och dem själva i arbetet men också hur förskollärarna kan arbeta för att på lång sikt bidra till att förebygga snedrekrytering. Det teoretiska perspektivet i samband med social, kulturell och individuell snedrekrytering bygger på Bourdieus grundtankar om kapital, habitus och fält. För att undersöka hur förskollärarna har arbetat med projektet användes en kvalitativ metod och den halvstrukturerade forskningsintervjun. Resultatet pekar på att förskollärarna är mycket positiva till projektet men också svårigheterna i projektet. Det finns en insikt om långsiktigheten i projektet men också ett ökat kunskapsbehov, en medvetenhet och en förändrad handlingsberedskap i arbetet. Projektet medförde ett omfattande lärande för förskollärarna men även föräldrar och barn förändras. Resultatet kan tolkas ha att göra med vinster i lärande och utveckling.

Ämnesord:

förskola, snedrekrytering, studieovana miljöer, klass, genus,

INNEHÅLL

1. INLEDNING	5
Disposition	5
2. BAKGRUND OCH SYFTE.....	6
2.1 Förskolans förändrade ställning	6
2.2 En skola för alla.....	7
2.3 Syfte och frågeställningar.....	8
3. LITTERATURGENOMGÅNG	8
3.1 Snedrekrytering, en tillbakablick	8
3.2 Snedrekrytering och boende.....	9
3.3 Samband mellan socialgrupp och utbildning	10
3.4 Ämnes- och kursval.....	10
3.5 Vilken roll har skolan i ett modernt samhälle?	11
3.6 Förskola – en strategi för jämlikhet?.....	12
3.7 Genus, etnicitet och klass	14
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	16
4.1 Några nyckelbegrepp i Bourdieus sociologi som kapital, habitus och fält	16
5. METOD OCH GENOMFÖRANDE.....	18
5.1 Val av metod	19
5.2 Urval.....	19
5.3 Genomförande av intervjuer.....	20
5.3.1 Teknik för datainsamling	21
5.3.2 Bearbetning av datainsamling	21
5.4 Etiska överväganden	22
6. REDOVISNING AV RESULTAT	23
6.1 Förskolläraernas tal om projektet.....	24
6.2 Förskolebarnet, familjen och omgivningen.....	27
6.3 Snedrekrytering och språk.....	32
6.4 Sammanfattning av resultat	35

6.4.1 Hur tänker förskollärare kring barn som växer upp i studieovana miljöer?.....	35
6.4.2 Hur tänker förskollärare kring snedrekrytering till högre utbildning?	36
6.4. 3 Hur menar de att förskolan kan bidra till att förebygga snedrekrytering?	36
7. RESULTATDISKUSSIONEN	37
7.1 Belysa och förebygga orsaker till snedrekrytering.....	37
8. SAMMANFATTNING	40
9. REFERENSER.....	41
Bilaga A Intervjuguide	43

1. INLEDNING

I en kommun i södra Sverige har en rektor konstaterat att utbildningsnivån inom skolområdet är låg och att eleverna har kommunens lägsta resultat på de nationella proven. Personalen inom förskolan har sökt och fått utvecklingsbidrag för ett projekt som på sikt avser bidra till att barn från detta geografiska område ska få erfarenheter som kan ge dem ökad medvetenhet om lärande men också om deras egna möjligheter att skapa framtidsdrömmar så att de kan välja mellan många vägar senare i livet. Utvärdering av detta projekt sker i samverkan mellan förskolan och Högskolan Kristianstad och denna uppsats utgör ett steg i utvärderingen.

Vi vet sedan lång tid tillbaka att de barn som har föräldrar med hög utbildning ofta själva väljer att fortsätta med studier efter grundskola och gymnasium. Sådana studier sker gärna vid högskolor och universitet och just dessa studier brukar kallas "högre studier". När högutbildade vuxna bildar familj och får barn kan den miljö som de skapar omkring sig kallas en "studievan miljö". Barnen skaffar sig ofta hög utbildning – även om de inte varit så duktiga i skolan. Vi vet också att föräldrar med låg utbildning skapar en delvis annan miljö kring sina familjer. Barnen i dessa familjer väljer i mindre omfattning långa utbildningar – även om de varit duktiga i skolan. Miljön som de växer upp i kan kallas "studieovan". Ett sätt att benämna dessa förhållanden är att tala om snedrekrytering.¹ Projektet *att skapa framtidsdrömmar* ligger i linje med förhoppningar om att minska snedrekryteringen i framtiden. En intressant fråga är då om alla barn får samma möjligheter i förskola och skola. Projektet som helhet omfattar fem olika delar som handlar om: Utvecklingsprojekt i förskolan – vilka problem måste man hantera?, Barns framtidsdrömmar – hur kan de utvecklas av förskolan?, Vad gör en laboratorieassistent?, Förskolebarns lärande under studiebesök., En extra personal – vad förändras i arbetet? och till sist den del som handlar om Snedrekrytering till högre utbildning och som väckte mitt intresse när projektet presenterades i samband med att uppsatskursen introducerades.

Disposition

Kapitel 1 är en inledning som beskriver anledningen till att projektet startade som handlar om att minska snedrekrytering till den högre utbildningen. I kapitel 2 följer bakgrund, syfte och frågeställningar. I bakgrunden beskrivs förskolans förändrade ställning och en skola för alla. Syftet är att belysa förskolläraernas syn på snedrekrytering och hur förskolan kan

---

¹ Tallberg Broman 2002 *Likvärdighet i en skola för alla* s. 49-50

förebygga detta. Kapitel 3 består av en litteraturgenomgång som belyser forskning om snedrekrytering utifrån boende, samband mellan klass och utbildning, samt vilken roll skolan har och förskolans strategi för jämlikhet speglad i genus, etnicitet och klass. Kapitel 4 handlar om teoretiska utgångspunkter. Kapitel 5 beskriver vilken metod som använts och hur det genomförts och etiska övervägande. Kapitel 6 presenteras undersökningens resultat i några olika teman och en sammanfattning av resultatet. Kapitel 7 är en resultatdiskussion. Kapitel 8 är en sammanfattning. Kapitel 9 referenser. Bilaga: A intervjuguide

2. BAKGRUND OCH SYFTE

2.1 Förskolans förändrade ställning

Förskolans roll har förändrats under slutet av 1900-talet. 1987 presenterades ett pedagogiskt program för förskolan. Detta program var ett styrdokument det vill säga det handlade om hur personalens förhållningssätt skulle vara i arbetet. I programmet betonades att: ”förskolan är till för alla barn men har ett speciellt ansvar för barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling”.² Detta reglerades i Socialtjänstlagen § 15 som hade sitt ursprung i 1968 års Barnstugeutredning.³ 1996 överfördes barnomsorgen från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet och förskolan blev därmed första steget i det svenska utbildningssystemet. Inom skolan har samtliga nivåer styrdokument som kallas läroplaner. Alla läroplaner inleds på samma sätt med en beskrivning av vilka värderingar som ska styra den svenska skolan. Det handlar om allas lika värde, jämställdhet och solidaritet med de svaga och utsatta.⁴

I förskolans första läroplan, Lpfö-98, formulerades uppdraget att förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik. Förskolan ska bedriva en god pedagogisk verksamhet i vilken fostran, omsorg och lärande utgör en helhet. Den ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Det är i förskolans samarbete med föräldrar och barn som varje barn utvecklas efter sina förutsättningar. Förskolan ska stimulera barnens lust och vilja till lärande, uppmuntra deras nyfikenhet, fantasi, inlevelseförmåga och kommunikation. I samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem ska förskolan dessutom stödja barnens utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.⁵ Detta långsiktiga perspektiv och utbildningsväsendets

---

² Allmänna råd från socialstyrelsen 1987:3 *Pedagogiskt program för förskolan* s.12

³ Hellström, A. 1986, 1993 *Ungar är olika* s. 14

⁴ <http://www.skolverket.se/sb/d/468>. 20060928

⁵ 1998 års Läroplan för förskolan (Lpfö 98)

gemensamma värdegrund motiverar Högskolans intresse för den enskilda förskolans projekt *att skapa framtidsdrömmar* som handlar om att skapa motivation för studier och utbildning på lång sikt. Detta är intressant för forskning kring t.ex. frågan om förskolans och skolans möjligheter att bidra till att skapa lika livschanser för barn.

2.2 En skola för alla

Politiskt har framförallt socialdemokratin haft som en övergripande princip att välfärdsstaten ska utjämna skillnaderna i levnadsvillkor och öka jämlikheten mellan olika grupper i samhället, att skapa en skola för alla, var målet. Dessa tankar har varit bärande för utbyggnaden av förskola, grundskola, gymnasium och högre utbildning under senare delen av 1900-talet och i början på 2000-talet.⁶ I skollagens portalparagraf uttrycks ”att alla barn och ungdomar oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden skall ha lika tillgång till utbildning och utbildningen ska vara likvärdig var den än anordnas i landet”.⁷ En likvärdig förskola och skola är således en laglig rättighet och ett mål för såväl förskola som skola. Senare tids forskning har dock visat hur svårt det är att uppfylla en målsättning som denna. Tallberg Broman uppger till exempel att ”I det allt mer heterogena samhället utmanas denna skola med sin gemenskaps- och integrationsskapande målsättning. Klass- köns- och etnicitetsrelaterad forskning av förskola och skola redovisar hur ytterst komplicerade dessa målsättningar är”.⁸ I stället har skolan reproducerat segregation och sortering som resulterat i en social snedrekrytering till den högre utbildningen.⁹ Det är framförallt på det naturvetenskapliga området som den sociala snedrekryteringen är stark. Det gäller både vid val av gymnasieprogram och utbildningar vid högskola/universitet.¹⁰ Det är fortfarande förhållandevis färre arbetarbarn i högre utbildningar och fler överklassbarn. Detta förhållande kallas social snedrekrytering. Forskning som handlar om olika samhällsklasser t.ex. arbetarklass eller socialgrupp tre, medelklass eller socialgrupp två och överklass eller socialgrupp ett har visat att skolan istället har återskapat de skillnader som finns mellan samhällsklasserna.¹¹ Samma resultat kommer också fram i forskning om genus och etnicitet

---

⁶ SOU 1993:85 Erikson och Jonsson 1993 *Ursprung och utbildning – social snedrekrytering till högre utbildning* s. 5

⁷ [⁸ Tallberg Broman 2002 s. 33](http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?${HTML}=SFST_LST&${OOHTML}=SFST_DOK&${SNHTML}=SFS_T_ERR&${MAXPAGE}=26&${TRIPSHOW}=format=THW&${BASE}=SFST&${FREETEXT}=&BET=1985%3A1100&RUB=&ORG, 20061002</p></div><div data-bbox=)

⁹ Tallberg Broman 2002 s. 49

¹⁰ Bredänge, G. 2003 UFL-rapport nr. 2003:02 *Rekrytering från etnisk och socialt underrepresenterade grupper till högskoleutbildning/läraryt utbildning* s. 5

¹¹ Tallberg Broman 2002 s. 52. Jag använder de uttryck för socialgrupp som den författare använder som jag redovisar.

d.v.s. skillnader mellan pojkar och flickor respektive mellan människor med olika härkomst. Sammantaget benämns de här olikheterna som social sortering eller social snedrekrytering och det innebär olikheter i livet för arbetarbarn, medelklassbarn och överklassbarn. Kan förskolan göra något åt detta?

2.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att belysa förskollärares syn på snedrekrytering och förskolans möjligheter att bidra till att förebygga sådan snedrekrytering.

Frågeställningar:

1. Hur tänker förskollärare kring barn som växer upp i studieovana miljöer?
2. Hur tänker de kring snedrekrytering till högre utbildning?
3. Hur menar de att förskolan kan bidra till att förebygga snedrekrytering?

Av frågeställningarna framgår att denna uppsats inte är en fullständig redovisning eller utvärdering av projektet eller barnens utveckling.

3. LITTERATURGENOMGÅNG

I en debattskrift från 1883 formulerades tankar om en bottenskola för alla.¹² Inom svensk utbildningsforskning har det länge funnits en medvetenhet om betydelsen av elevernas sociala bakgrund för val av utbildningsnivå. Det var denna kunskap som var skäl till införandet av grundskolan, d.v.s. en gemensam och sammanhållen skola lika för alla som skulle minska den sociala snedrekryteringen till högre utbildning.

3.1 Snedrekrytering, en tillbakablick

Från slutet av 1960-talet och fram till 1980-talet var forskningen inriktad på perspektivet klass-, kultur- och socialgrupper i studier av hur barn från olika sociala grupper mötte skolan. Forskningen beskrev en sorterande och segregande förskola/skola. Frågor som ställdes var bland annat om skolan var likvärdig för alla barn, vilken kunskapssyn som förmedlades och vilka miljöer barnen kom ifrån. Under 1980-talet och framförallt under 1990-talet tillkom ytterligare frågor. Dessa var då starkt knutna till könsperspektivet. Under senare delen av 1990-talet har granskningen även gjorts utifrån etnicitet. Forskningen har framförallt riktat in

---

¹² Arnman, G. & Jönsson, I. 1985 *Segregation och svensk skola* s.36

sig på skolframgång och språk och denna forskning har ökat i omfattning de senaste åren.¹³ Tallberg Broman beskriver att den svenska skolforskningen oftast har belyst en aspekt i sänder för att beskriva den sociala snedrekryteringen, istället för att kombinera de olika perspektiven, klass, kön och etnicitet i en och samma studie av ”elevers förhållande till skola och undervisning”.¹⁴

3.2 Snedrekrytering och boende

Införandet av grundskolan på 1960-talet innebar ett försök att komma ifrån den omständigheten att elever från olika sociala skikt gick i olika skolformer. I slutet av 1960-talet visade det sig dock att elever från olika skikt fortfarande i stor utsträckning gick i olika skolor. Detta innebar t.ex. att arbetarbarnen gick i vissa skolor och medelklassbarnen gick i andra. Det fanns också ett klart samband mellan elevernas sociala bakgrund och skolframgång mätt i betyg. Redan i årskurs ett fanns sociala skillnader i sammansättning av elever på olika skolor och i olika klasser. Dessutom visade forskningen att uppdelningar av barn i olika grupper kunde återskapa de sociala skillnader som fanns i samhällsklasserna. En organisatorisk uppdelning gjordes t.ex. när barn placerades i olika grupper i skolskjutsverksamheten. Barn från villaområden hamnade kanske i en buss och höghusbarn i en annan.¹⁵ En pedagogisk uppdelning gjordes när barn placerades i en viss grupp därför att lärande ansågs gynnas mest där. Arbetarbarnen tenderade att placeras tillsammans liksom barnen i de andra socialklasserna hamnade i ”sina” grupper.¹⁶ Social segregering i boendet återspeglades i skolan som, fick olika innehåll beroende på upptagningsområde. I skolan återskapades således delvis de sociala skikt som eleverna kom ifrån. Arnman och Jönsson fann i en studie från 1970-talet att arbetarklassbarnens skolframgång var relaterad till vilken tillgång de haft till medelklasskunskaper, dvs om barnen t.ex. kom från områden med blandad social sammansättning, där en betydande del av medelklassbarnen faktiskt gick i samma skola som arbetarklassens barn, så lyckades dessa bättre i sådana blandade skolor, än i rena ”arbetarklassskolor”.

I samma studie beskrevs ”högstatusklasser” och ”lågstatusklasser” utifrån föräldrars yrken. Det visade sig att ”högstatusklasser” var stabilare än ”lågstatusklasser” vad det gällde att samma barn gick i samma klass under hela grundskoletiden, något som Arnman och Jönsson

---

¹³ Tallberg Broman 2002 s. 47

¹⁴ Tallberg Broman 2002 s. 45ff

¹⁵ Arnman&Jönsson1985 s.43

¹⁶ Arnman&Jönsson 1985 s. 7

uppgav var ett mål vid införandet av grundskolan. I ”lågstatusklasser” var det med andra ord fler in- och utflyttningar.¹⁷

3.3 Samband mellan socialgrupp och utbildning

Arnman och Jönsson fann i en studie att 81% av alla de som ingick i denna forskning och tillhörde socialgrupp tre, saknade utbildning utöver folkskola, d.v.s vanligen hade de gått i skola i sex år. I socialgrupp ett hade 47% studentexamen medan 0,1% i socialgrupp tre hade denna examen. Studien gjordes på 1970-talet och den visade att det var socialgrupp ett och två som drog mest nytta av de utbildningssatsningar som gjordes då. Samma sociala snedrekrytering återfanns vid övergången till universitet och högskolor.¹⁸ Till följd av detta kom samhällsresurser att överföras från mindre välbärgade grupper i samhället till mer välbärgade. En kommentar som kan göras om detta av författaren till uppsatsen är att reformer som är avsedda för alla kan alltså missgynna de grupper som inte förmår utnyttja de förbättrade möjligheterna. Barnen från arbetarklassen fortsatte att välja arbeten med korta utbildningar trots ett ökat utbud av utbildningar och kurser.

Skolprestationer bedömdes i samma studie genom standardprovsresultat i svenska och matematik. Dessa mått användes för att det är skolans mer ”objektiva” mått på den kunskap som skolan lär ut.¹⁹ Resultaten visade ett starkt samband med social bakgrund ju högre socialgrupp desto bättre genomsnittligt resultat.

3.4 Ämnes- och kursval

Under 1970- och 80-talet valde eleverna dels vissa ämnen och dels vissa kurser under högstadietiden. När det gällde val av kurser fanns i matematik och engelska dels allmän kurs dels särskild kurs. De allmänna kurserna var lättare eller mera praktiskt inriktade än de särskilda. ”Fria aktiviteter” och tillvalsämnen valdes också. Valen som gjordes hade klara samband med elevernas genomsnittsbetyg.²⁰ Elever med högre betyg valde mer teoretiska alternativ. Nivågruppering har visat att elever får lägre självkänsla i ”låggrupp” vilket kan inverka på inläringssituationen som en självuppfyllande profetia, dvs om läraren har låga förväntningar på en elev så kan denne prestera sämre. Vad det gällde prestationsutvecklingen

---

¹⁷ Arnman&Jönsson 1985 s. 57

¹⁸ Arnman&Jönsson 1985 s. 11

¹⁹ Arnman &Jönsson 1985 s. 61

²⁰ Arnman&Jönsson 1985 s.44

var det bara de högpresterande eleverna som gynnades av homogena grupper.²¹ Detta utgjorde ett tydligt exempel på segregering inom klassens ram. Det var vanligen socialgrupp tre-eleverna som hamnade i de ”sämre” grupperna med andra ord var det lågpresterande arbetarklassbarn som missgynnades av homogena grupper.²² Här har några exempel presenterats på forskning som berör social snedrekrytering. Det för oss över till frågor om förskolans och skolans roll för barn idag.

3.5 Vilken roll har skolan i ett modernt samhälle?

Enligt Jonsson har skolan rollen av att vara en fördelare av individuella livschanser.²³

Om det är så att skolan fördelar livschanser så kan det ges två olika svar på vad det innebär. För det första kan skolan ses som en social hiss med det avses att skolan skulle lyfta barn från lägre till högre samhällsklass. För det andra kan skolan ses som ett instrument för privilegierade klasser att överföra sin sociala position till nästa generation med det avses att skolan utnyttjas mer framgångsrikt av högre klasser. Jonsson hävdar att de två svaren måste diskuteras utifrån relationer mellan familjen, skolan och arbetsmarknaden. Den första relationen är mellan familj och utbildning och benämns social snedrekrytering. Den andra relationen handlar om i hur hög utsträckning individen kommer att hamna i olika samhällsklasser just på grund av sin utbildning. Den tredje relationen handlar om direkt överföring av positioner mellan generationer oavsett skola t.ex. när företagare eller bönder lämnar över verksamheter till sina barn.

Jonsson gör en analys av den sociala snedrekryteringen och uppger att i teorier om social reproduktion d.v.s. när barnen som vuxna tillhör samma socialgrupp som föräldrarna, uppfattas utbildning som ett kraftfullt instrument. Kritiska teorier hävdar t.ex. ofta att grundskolan förbereder blivande arbetare för underkastelse medan andra teorier mer framhåller att högre utbildningar socialiserar människor till överordnade positioner som t.ex. ledare. Jonsson instämmer inte i resonemanget om att grundskolan skulle fostra arbetarbarnen till underkastelse. Han menar att den uppfattningen saknar stöd i forskningen.²⁴ Däremot stödjer han resonemanget om att skolan socialiserar mest effektivt på högre utbildningsnivåer. De normer som lärs in där överensstämmer med dem som är i de högre klassernas intresse.

---

²¹ Arnman&Jonsson 1985 s. 85

²² Arnman&Jonsson 1985 s. 93

²³ Jonsson, J 1988 *Utbildning, social reproduktion och social skiktning* se Inledning.

²⁴ Jonsson, J. 1988 s. 26

Jonsson diskuterar i vilken mån förskolan skulle kunna ersätta hemmet när det gäller att stödja barnens utveckling. Han belyser tre områden studiebegåvning, anpassning och aspirationer (= strävansmål). Till studiebegåvning räknas flit, koncentration, inläring och minne. Jonsson menar att förskolan när det gäller dessa områden nog kan ersätta hemmets språkträning. Föräldrarnas utbildningsnivå tros vara viktig för resultatet. Avseende anpassning handlar det för Jonsson om att kunna sitta stilla, vänta på sin tur, att lyssna, att arbeta ensam. Även inom dessa områden anser han att förskolan bör kunna förbereda för skolan. Han menar att barnets framtidsorientering är viktig för resultatet i detta sammanhang, vilket är speciellt intressant för denna uppsats, där projektet avser skapa just en inriktning mot framtiden. Aspirationen slutligen, de mål man vill nå, är olika för samhällsklasserna. Arbetarbarn som inte mött medelklassnormer, kanske på grund av segregerat boende, kan vara mindre självständiga och mer främmande för skolans normer. Jonsson förmodar att aspirationerna starkast är styrda av familjens klasstillhörighet.

I ett bokslut över 1990-talets skola uppges att skolan genomgått ett systemskifte under denna period. De förändringar som inträffat där speglar den ideologiska och politiska tidsandan i samhället i stort. Valfrihet och individualisering har varit ledord. I gymnasieskolan ska eleven välja skola, program, kurser och innehåll. Kunskaperna blir individuella och ansvaret överlämnas åt den enskilda eleven eller familjen att göra de rätta valen. Detta uppges förändra förutsättningarna för att uppnå en likvärdig skola. Skolans förutsättningar för att motverka social marginalisering minskar och skillnaderna mellan samhällsklasserna ökar. Ett exempel på detta är att det individuella programmet på gymnasiet som skulle vara till för dem som haft problem att komma in i den vanliga skolan, har blivit det tredje största programmet i landet. Mindre än tre procent av pojkarna och två procent av flickorna i de högsta sociala skikten väljer det individuella programmet. Samtidigt är detta program det vanligaste valet bland manliga invandrarelever och svenskfödda pojkar med ursprung i lägre arbetarklass.²⁵

3.6 Förskola – en strategi för jämlikhet?

Forskare har sökt förklaringar till social snedrekrytering framförallt i socialisationen i familjen. De barn som ansetts ha för liten ”intellektuell stimulans” hemma tänktes på 1940-talet kunna kompenseras i skolor för barn i förskoleåldern där de skulle kunna övas och få

---

²⁵ Olsson 2001 *Tidskriften Krut* s. 3

sysselsättningar som syftade till att utveckla dem så att de skulle passa in i samhällsgemenskapen.²⁶ Effekten av dessa skolor avsågs därmed bli en social utjämning. Den stora utbyggnaden av barnomsorgen inträffade, som nämnts tidigare dock inte förrän på 1960- och 1970-talen. Fortfarande fanns då en stark tro på förskolans möjlighet att skapa social utjämning. 1969 slog Alva Myrdal i ett politiskt tal fast att utbildning var ett av de viktigaste medlen för att öka jämlikheten i samhället. Erikson och Jonsson 1994 menar att talet om pedagogiska mål och jämlikhetsmål har använts för att legitimera den politik som kanske främst syftade till ekonomisk expansion och jämställdhet mellan könen eftersom kvinnorna antogs behövas på arbetsmarknaden.²⁷ Effekterna av den kraftiga utbyggnaden av förskolan skulle alltså kunna utvärderas utifrån ett mål om jämlikhet i rekryteringen till gymnasier och universitet, först när dåtidens förskolebarn passerat genom grundskola och gymnasium och nått högskola och universitet. Detta har relativt nyligen blivit möjligt men som Erikson och Jonsson konstaterat är detta ”något som sällan noterats och än mindre studerats”.²⁸

I det s.k. FAST-projektet,²⁹ FAST står för ”familjestöd och utveckling”, ett av de största svenska projekt som undersökt effekterna av barns förskolevistelse i en longitudinell studie, följdes ett hundratal barn upp till 13 års ålder. Detta kan ge lite antydningar om förskolans betydelse. Man fann att barn som skrivits in på daghem före 1 års ålder hade bäst resultat på begåvningsstest både vid 8 och 13 års ålder enligt lärarens bedömningar. Deltidsförskolan gav inte sådana effekter. Detta kan tyda på att barn som gått på förskola har en mer positiv intellektuell utveckling än barn som gått hemma. Orsaken till resultatet kan dock också vara att förskolan utnyttjats mest av den välutbildade medelklassen.³⁰ Frågan ställs om effekterna från förskolan spelar någon roll för gymnasievalet? Även om förskolans kompenserande roll vad gäller socialisering (studiebegåvning/ intellektuell utveckling) är rätt liten så kan fortfarande skolanpassningen påverka gymnasievalet eftersom de effekterna inte är undersökta i högre grad.

Förskolans betydelse i ett långt perspektiv kan vara just detta att det är viktigare att barnen går vidare till högskolestudier än att de lär sig läsa vid 6 års ålder.³¹ Det finns emellertid både pedagogiska och ekonomiska problem för förskolan. Svårigheterna när det gäller pedagogiska

---

²⁶ Erikson&Jonsson 1994 *Sorteringen i skolan* s. 13

²⁷ Erikson&Jonsson 1994 s. 14

²⁸ Erikson&Jonsson 1994 s. 14

²⁹ FAST= det står för ”familjestöd och utveckling”

³⁰ Erikson, R Jonsson,J 1994 s.26

³¹ Persson, S. 1998 *Förskolan I ett samhällsperspektiv* s. 76

frågor är att individualisera i den utsträckning som behövs för att kunna skapa lika möjligheter för barnen. De ekonomiska problemen är att förskola och skola har fått spara under hela 90-talet och fortfarande gör det. Det går inte att bortse från att skolan är lagstadgad och kostnadsfri medan förskolan är frivillig och avgiftsbelagd förutom rätten till 15t/v för barn från 4 års ålder som är kostnadsfri.³²

3.7 Genus, etnicitet och klass

I skollagen och i samtliga styrdokument för skolan finns uppdraget formulerat att grundlägga och förankra de värden som finns beskrivna i den s.k. värdegrunden, med detta menas ett förhållningssätt som ska genomsyra all undervisning och alla aktiviteter i förskolan och skolan. Det handlar om alla människors lika värde oberoende av social eller etnisk bakgrund och jämställdhet mellan könen att ge ”varje flicka och varje pojke möjligheter att utveckla alla sina färdigheter utan att hindras av traditionella könsroller” som det uttrycks i slutbetänkandet, *Jämställdhet i förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*, som lämnades i juli 2006.³³ Forskning på området visade att förskolan precis som skolan har svårt att uppnå de jämställdhetsmål som anges i läroplanerna. Istället för att motverka traditionella könsroller och könsmonster har dessa förstärkts. I slutbetänkandet slås fast att det som behövs är mer kunskap till alla delar i förskolan, som är första steget i utbildningssystemet, att lyfta fram, att förstärka och utveckla arbetet med jämställdhet och genus. Hirdman förklarar genus med att man lägger genus utanpå det biologiska könet. ”Genus är de föreställningar, tolkningar, förväntningar och handlingar som förklarar vad flickor och pojkar, sägs vara i kraft av sitt kön”.³⁴ Med detta menas att positioner och värderingar som knyts till biologiskt kön är konstruktioner. Tankar kring genus hör till det som är svårast att få syn på och förändra menar Hirdman och förklarar varför vi bör använda begreppet genus istället för kön eller uppdelningen i ”manligt” respektive ”kvinnligt” med ”ord som genus ska förstås och användas som ett ord som gör att vi ser det vi inte såg tidigare. Jag vill att man tack vare det begreppet ska se hur människor formas och formar sig till Man och Kvinna. Och mer: hur dessa formeringar bildar samhällets avlagringar, ingår i kulturens, politikens, ekonomins ”väggar” som bärande kolonner”.³⁵

---

³² Brodin, J. Lindstrand, P. 2004 *Perspektiv på en skola för alla* s. 142

³³ SOU 2006:75 *Jämställdhet i förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete* s. 12

³⁴ SOU 2006:75 s. 155

³⁵ SOU 2006:75 s. 157

Under senare år har ord som genus, etnicitet, segregation och social utslagning åter kommit i blickpunkten. Detta kan ha ett samband med att både i förskolan och skolan förekommer aktiviteter och kränkningar som kan bryta mot värdegrundsarbetet som t.ex. mobbning, sexuella trakasserier och rasism.³⁶ Mulinari har genom att anlägga ett feministiskt perspektiv belyst att konstruktionen av genus alltid är sammanlänkad med samhällsprocesser som rör klass, sexualitet och rasifiering.³⁷ En kritik som framförts mot genusforskningen har varit att den inte har problematiserat klass, sexualitet eller etnicitet.³⁸ Under de senaste tio åren har kopplingar gjorts mellan feministiska teorier och andra sociala relationer som klass, etnicitet och sexualitet. Det ska bidra till en debatt som fördjupar, expanderar och problematiserar genusvetenskap och länka kön/genus till andra sociala relationer. Hägerström visar vikten av ”att kombinerade, interrelaterande perspektiv och menar att en användning av enbart kön ger begränsade och problematiska analyser”.³⁹ Hennes forskning handlar om vilka möjligheter respektive hinder det finns i förskola och skola för barn/elever med olika genus, etnicitet och klassbakgrund. Hon förkastar inte den forskning som gjorts tidigare kring pojkar och flickor i grupp men hur mycket styr våra vanliga föreställningar om hur könen är eller borde vara. Det är viktigt och nödvändigt att arbeta med flera begrepp samtidigt eftersom det annars kan bli svårt ”att lyckas med elever som faller utanför normerna, som är av ”fel” kön, etnicitet och klass, eller ”fel” plats.⁴⁰ En kombination av begreppen är dock ett relativt nytt och utforskat område i Sverige. Det saknas forskning och teorier som kan hjälpa oss att förstå och förklara hur genus, etnicitet och klass samspelar. I ett Sverige som framställs alltmera mångkulturellt, där genus och jämställdhet ofta debatteras och där man frågar sig om det fortfarande finns klasser, existerar och diskuteras samtidigt ”fattigdom, marginalisering och segregation”.⁴¹

Det existerar fortfarande i allra högsta grad att studerar ett perspektiv i sänder och inte göra dessa kopplingar som har påtalats. Det nyligen avlämnade slutbetänkandet om jämställdhet och genusperspektiv i förskolan visar forskning att jämställdhetsmålen som finns i Lpfö-98 inte har uppnåtts utan istället har förskolan reproducerat de traditionella könsrollerna och könsmönstren. Där påpekas även att ”En av samtidens stora utmaningar handlar om att

---

³⁶ SOU 2006:75 s. 152

³⁷ Mulinari, D. Sandell, K. Schömer, E. red. 2003 *Mer än bara kvinnor och män*. s. 11

³⁸ Mulinari 2003 s. 13

³⁹ Hägerström 2003 *Mer än bara kvinnor och män* s. 275

⁴⁰ Hägerström, E. 2003 s. 291

⁴¹ Hägerström 2003 s. 275

integrera mångfald och skillnad baserad på såväl kön, som klass, etnicitet och plats inom ramen för likvärdighet och medborgarskap”.⁴²

En skola för alla har inte uppnåtts. Istället har segregationen mellan olika grupper ökat och snedrekryteringen kvarstår. Klassbakgrunden är fortfarande avgörande i hög grad avgörande vad det gäller högre studier och den offentliga jämlikhetsideologin har inte stämt med verkligheten. Barn till välutbildade föräldrar som värderar utbildning högt och har studietradition ifrån hemmet klarar sig bäst i skolan idag.

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Ett intressant teoretiskt perspektiv i samband med social, kulturell och individuell snedrekrytering är Bourdieus teorier om kapital. Här presenteras några av hans grundtankar.

4.1 Några nyckelbegrepp i Bourdieus sociologi som kapital, habitus och fält

Bourdies huvudtankar är att individen får med sig sin kultur och att den går inte att springa ifrån. Begreppet *symboliskt kapital* använder han för att peka på förhållandet att vissa människor eller vissa institutioner åtnjuter aktning och tilltro dvs. igenkännes och erkännes som sanna, överlägsna etc.⁴³ Det finns också ett besläktat begrepp ett *kulturellt kapital* definierat som en form av symboliskt kapital som dominerar i välutvecklade och utbildningstäta samhällen. Med *habitus* avses ett system av dispositioner utifrån vilka människor handlar, tänker och orienterar sig i samhället. *Sociala fält* syftar på avgränsade grupper vars medlemmar kämpar om något som är gemensamt för dem exempelvis det litterära fältet med agenter som litteraturkritiker och författare och institutioner som kultursidor och förlag. I vår studie är det utbildningsfältet där politiker, chefer, föräldrar, barn är agenter och institutioner som utbildningsdepartement, universitet, högskola, förskola/skola, kämpar om detta gemensamma fält. Bourdieus begrepp bör användas som redskap och de får mening i empiriska undersökningar.⁴⁴ Dessa begrepp kan användas för att göra analyser över sociala villkor i samhället i denna uppsats.⁴⁵

---

⁴² SOU 2006:75 s. 35

⁴³ Broady, D 1989 *Kapital, habitus, fält*. Några nyckelbegrepp I Pierre Bourdieus sociologi s. 1

⁴⁴ Broady, D. s. 3

⁴⁵ Broady, D. s. 6

Kapital

Symboliskt kapital är ”något” som åtnjuter förtroende och värde, respekt och ställning. Kapitalet existerar såväl i en objektiverad och institutionaliserad som förkroppsligad form vars existensform är habitus.⁴⁶ Mest uppmärksamhet har Bourdieu ägnat åt begreppet *kulturellt kapital* som han införde vid undersökningar av det franska utbildningssystemet. Vid en omfattande genomgång av statistik om samband mellan utbildning contra socialt och geografiskt ursprung, kön etc. så tydde hans resultat på att vissa grupper – familjer, klasser – utöver sina ekonomiska tillgångar även förfogade över ”ett annat slags tillgångar som gav deras barn tillträde till höga positioner i samhället.⁴⁷ Den viktigaste mätaren var utbildningsnivån.

I sin definition av klass beskriver Hägerström att det inte enbart handlar om yrke eller arbete utan klassbegreppet innehåller även det som Bourdieu benämner symboliskt (socialt och kulturellt) kapital.⁴⁸ Einarsson tar upp Bourdieus kvalitativa beskrivning av klasskillnader, ”som kompletterar tillgång på ekonomiskt kapital med olika grad av tillgång till socialt och (fin)kulturellt kapital”, vid sina studier av SCB:s statistik för levnadsnivån för grupperna Arbetare och Högre tjänstemän och som förklarar skillnader i klassernas livsstil.⁴⁹

Habitus

Bourdieu använder, istället för socialisation, det som är en motpol till det tänkandet, begreppet habitus, som bestämmer hur människor tänker, handlar etc. i givna sociala sammanhang. Denna förmåga finns tidigt nedlagt i kroppen för att kunna hantera vardagliga situationer från tidig barndom. Habitudeorin är oförenlig med modellen där människan betraktas som bärare av sociala normer eller strukturer.⁵⁰ De sociala förhållandena finns i oss. Syftet med habitusbegreppet är att det ska förklara det som ligger mellan det sociala förhållandet och individers beteende. Människan möter sociala förhållanden utifrån sin habitus och i det mötet använder de sina tankar, värderingar, uppfattningar som de har med sig. Den vill också försöka göra rättvisa åt människors skapande förmåga. Enligt Bourdieu kan människors habitus antingen omvandla givna sociala betingelser eller så flyr människan fältet eller så kan den modifieras så småningom. En habitus både alstrar och upprätthåller

---

⁴⁶ Broady, D s. 11

⁴⁷ Broady, D. s. 14

⁴⁸ Hägerström, J. 2003 s. 278

⁴⁹ Einarsson, J. 2004 *Språksociologi* s. 154

⁵⁰ Broady, D s. 21

sociala förhållanden. Einarsson använder Bourdieus modell för att beskriva hur olika yrken har olika habitus d.v.s. ungefär livsstil. De olika yrkesgrupperna liknar varandra i sättet att äta, tala, sätta sina barn i skola o.s.v. ju närmre de står varandra i det ekonomiskt-symboliska systemet.⁵¹

Sociala fältet

Bourdieu frågar hur människor förhåller sig till varandra t.ex. präster till profeter eller pedagoger till föräldrar. Med fältbegreppet fick han ett redskap för att avgränsa, konstruera och analysera skilda fält t.ex. undervisningsfältet i ett samhälle i en bestämd tid och där varje fält följer sin egen logik. Han gör analyser av ett intellektuellt fält (Jfr undervisningsfältets) placering i förhållande till maktfält, och den dominerande klassen.⁵² Ett kännetecken för ett fält är förmågan att översätta problem, förändringar och teman till sin egen logik: t.ex. frågor till undervisningsmetoder när de införs till ett pedagogiskt fält.⁵³ Ett fält har specialister, institutioner och erkända värdehierarkier. I detta fallet kan vi anknyta till det symboliska kapitalet som är mycket differentierat i ett modernt samhälle. Bourdieu vill med fältbegreppet tala om att sociala sammanhang oftast är strukturerade på förhand när människor kommer in i dessa. Insikten att man är placerad i ett socialt fält enligt Bourdieu, gör att man övertygar sig själv och andra om att man gör det man tror på eller man analyserar fältet genom självreflektion.⁵⁴ Bourdieu och Passeron beskriver i ett klassiskt verk från 1977 sina teorier om hur skolan reproducerar samhället och klassrelationer i det franska utbildningssystemet men uppgav att detta kunde gälla den västerländska skolan i allmänhet. De visade ”hur skolan genom dolda men symboliska mekanismer mycket tydligt lärde ut och visade vilket språk som gällde, vad som premierades osv. vilket överensstämde med hur de styrande klasserna förhöll sig till och agerade i samhället”.⁵⁵

5. METOD OCH GENOMFÖRANDE

Första kriteriet för val av metod är forskningsfrågans karaktär. I denna studie efterfrågas hur tio förskollärare talar om barn från studieovana familjer och hur de tänker kring snedrekrytering och vad förskolan skulle kunna bidra med för att på sikt kanske minska snedrekrytering till högre utbildning

---

⁵¹ Einarsson, J. 2004 s. 157

⁵² Broady, D s. 39

⁵³ Broady, D s. 42

⁵⁴ Broady, D s.48

⁵⁵, Hägerström 2002 s. 59

5.1 Val av metod

Vilken metod som kommer att användas i undersökningen måste undersökas kritiskt för att uppnå bästa resultat utifrån giltighet och tillförlitlighet i sammanhanget. Den första frågan som ställs är om det ska vara en kvalitativ eller en kvantitativ metod som ska väljas. I detta fall när undersökningen ska redovisa hur förskollärare tänker och ämnar arbeta med barn i ett projekt som vill ge barnen möjligheter att välja många olika vägar senare i livet är en kvalitativ metod bäst för att kunna uppnå uppsatsens syfte. Den kvalitativa forskningsintervjun som Kvale skriver om bygger på ”vardagens samtal” men är samtidigt ett professionellt samtal.⁵⁶ Den form av intervjuer jag genomfört med tio förskollärare är den halvstrukturerade forskningsintervjun som Kvale definierar ”som en intervju vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening”. Styrkan i den kvalitativa intervjun hävdar Holme och Solvang ligger i den vardagliga undersökningssituationen som innebär att styrningen från undersökaren är minst eftersom intervjupersonerna kan påverka samtalet eller att detta t.o.m. eftersträvas från intervjuaren inom vissa ramar. Detta behöver inte innebära någon egentlig skillnad från det vardagliga samtalet.⁵⁷ Kvale menar att den kvalitativa intervjuformen har struktur och ett syfte. Detta skiljer den från samtalet. Den går utöver det vanliga samtalet genom att intervjuaren ställer frågor, styr situationen och kontrollerar samtalet. Med detta menar Kvale att den kvalitativa intervjun varken är ett öppet samtal eller strikt följer ett givet frågeformulär. Målet är en ökad förståelse för de fenomen som undersöks och Kvales forskning syftar till ökad förståelse.⁵⁸ Jag ansluter mig till den senares framställning eftersom jag anser att den bäst beskriver vad som eftersträvats i denna undersökning.

5.2 Urval

Syftet med att välja en kvalitativ halvstrukturerad intervjuform är att få en mer fördjupad och reflekterad uppfattning av det vi får ta del av från de intervjuade. Urvalet av undersökningsspersoner blir en avgörande del av undersökningen och det innebär att urvalet görs utifrån medvetet formulerade kriterier menar Holme och Solvang.⁵⁹ Det är viktigt att veta vad ens urval står för. Är det rimligt? Helst ska det vara heterogent inom den givna homogeniteten skriver Trost.⁶⁰ Oavsett vilken urvalsmetod vi använder måste urvalet passa

---

⁵⁶ Kvale, S. 1997 *Den kvalitativa forskningsintervjun* s. 13

⁵⁷ Holme&Solvang 1997 *Forskningsmetodik* s. 99

⁵⁸ Kvale s.32

⁵⁹ Holme & Solvang 1997 s. 101

⁶⁰ Trost, J. 1993 och 2005 *Kvalitativa metoder* s. 117

den undersökning som ska göras.⁶¹ Vid urvalet har jag utgått från att samtliga förskollärare på förskolan ska intervjuas. De utgör den yrkesgrupp som har det pedagogiska ansvaret inför barn och föräldrar. Det är sammanlagt tio förskollärare, nio kvinnor och en man. Åldern varierar liksom yrkeserfarenheten. Samtliga tio personer har intervjuats, och två av dessa intervjuer har varit pilotintervjuer. Det var ytterst små förändringar som fick vidtas i intervjuguiden som jag utarbetat innan och efter de två första intervjuerna fastställdes guiden. Sju intervjuer av tio har transkriberats i sin helhet och övriga har avlyssnats. Urvalet har baserats på yrkeserfarenhet, livserfarenhet ålder och kön för att så olika intervjuer som möjligt skulle skrivas ut.

5.3 Genomförande av intervjuer

Den intervjuform jag använt mig av är den kvalitativa halvstrukturerade intervjun. Det innebär att samtliga intervjuer utgår från en intervjuguide med förslag till frågor men att intervjun är halvstrukturerad innebär att det finns möjlighet att ändra frågornas utformning, ordningsföljd och att ställa följdfrågor. Fördelen med denna intervjuform är att intervjuaren kan vara flexibel och att de intervjuade kan utveckla och fördjupa sina svar.⁶² Intervjuguiden är uppbyggd kring följande rubriker: 1. Tankar kring barn som växer upp i miljöer där föräldrarna ej har högre utbildning. 2. Tankar kring snedrekrytering till högre utbildning. 3. Tankar om hur förskolan kan minska snedrekrytering till högre utbildning.

Jag genomförde två pilotintervjuer för att testa hur frågorna fungerade. Kvale menar att ”förmågan att skapa ett tryggt och stimulerande samspel” ökar genom att först genomföra pilotintervjuer före de egentliga intervjuerna.⁶³ Tanken var att ha möjlighet att ta bort eller lägga till frågor eller förklara frågor som av någon anledning var otydliga eller kunde misstolkas. Det var små förändringar som gjordes i frågematerialet. Det som jag skulle tänka på var att fråga efter exempel. Trost tar upp hur frågan om pilotintervjuer ska behandlas. Den vanliga uppfattningen har varit att sådant material inte ska användas då resultatet ska redovisas men Trost menar ”Varför ska man kasta bort material som uppenbarligen finns insamlat och där man besvärat någon person med en intervju?”⁶⁴ Jag har även använt de första intervjuerna eftersom det var små förändringar som vidtogs efteråt. Det specifika med intervjun är att det inte är allmänna åsikter som eftersträvas utan de intervjuades

---

⁶¹ Trost 1993, 2005 s. 104

⁶² Kvale 1997 s. 117

⁶³ Kvale 1997 s. 137

⁶⁴ Trost 1993, 2005 s. 123

erfarenhetsbaserade synpunkter och hur de arbetar med delar av det pågående projektet. I Kvales beskrivning av den kvalitativa intervjun kan en väl genomförd intervju leda till insikter för både intervjuaren och den intervjuade. Han säger vidare att en väl genomförd intervju kan vara en berikande upplevelse för den intervjuade.⁶⁵ De genomförda intervjuerna utvecklades till positiva samtal som präglades av ömsesidig respekt och som även ibland tillförde ny kunskap och nya tankar för såväl intervjuaren som för de intervjuade. Resultatet beror mycket på intervjuarens ”kunnande, känslighet, och empati”. En väl genomförd intervju är att jämföra med ett hantverk anser Kvale.⁶⁶

5.3.1 Teknik för datainsamling

Jag har valt att fokusera mig på att använda bandspelare och endast i undantagsfall anteckna om det behövs. Kvale menar att fördelen med bandspelare är att dels kunna koncentrera sig på samtalet dels att kunna gå tillbaka till det inspelade materialet. Nackdelen är att intervjuarnas minspel och kroppshållning inte blir registrerade.⁶⁷ Trost anser också att det finns för- och nackdelar med bandspelare. Till fördelarna hör att man kan lyssna av banden flera gånger liksom att kunna skiva av banden ordagrant. En annan aspekt är att man lär sig av sina misstag när man lyssna till sig själv. Nackdelarna är att hålla på att spola en massa gånger efter detaljer och att man missar mimik och gester.⁶⁸ Intervjuerna genomfördes på arbetsplatsens planeringsrum där det var mest ostört och varade minst en timme/ intervjuare. Sammanlagt tog intervjuerna av tio personer 15 timmar i enbart inspelat material. Efter vissa intervjuer gjorde jag kortfattade anteckningar. De intervjuade fick också skriva under en överenskommelse att de lämnar sitt samtycke till intervjun och att namnen plockas bort i rapporten.

5.3.2 Bearbetning av datainsamling

När samtliga intervjuer är klara ska det insamlade materialet bearbetas, analyseras och tolkas. Det vanligaste är att de bandade intervjuerna transkriberas efter genomförandet. En transkriberad intervju kan liknas vid att översätta ett språk till ett annat menar Kvale: ”att transkribera innebär att transformera, att ändra från en form till en annan.”⁶⁹ Talspråk är något

---

⁶⁵ Kvale 1997 s.35

⁶⁶ Kvale 1997 s.101

⁶⁷ Kvale 1997 s. 147

⁶⁸ Trost, J. 1993,2005 s. 53

⁶⁹ Kvale 1997 s. 149ff

annat än skriftspråk. Det finns ingen standardiserad form för utskrift av forskningsintervjuer och därför ställs man inför val hur dessa ska återges. Ska hela intervjun skrivas ner ordagrant eller kan man göra sammanfattningar. Ska pauser, skratt och suckar anges? Kvale menar att det som avgör hur bearbetningen görs är beroende av vad rapporten ska användas till.⁷⁰ Trost talar om att det är oetiskt att använda talspråk i citaten men ordagranna citat är ofrånkomliga om exempelvis formuleringar ska analyseras eller ha betydelse för förståelsen.⁷¹

Efter att materialet har skrivits ut ska det analyseras. Det finns flera aspekter att ta hänsyn till när det gäller analysen av materialet menar Kvale. Enligt honom finns det fem huvudmetoder för analys, koncentrerings, kategorisering, narrativ strukturering, tolkning och ad hoc-metoden.⁷² Valet jag stannat för är meningstolkning eftersom den metoden är grundlig och tolkningarna görs på det insamlade materialet. Det uttrycks hos Kvale som ”uttolkaren går utöver det direkt sagda för att utveckla strukturer och relationer som inte omedelbart framträder i texten”.⁷³

Det är intervjuerna som utgör undersökningen och de har därför en framträdande plats i uppsatsen och därför finns det en mängd citat som stöd för de beskrivningar och tolkningar som gjorts. När materialet presenteras har det tagits hänsyn till att språket ska vara begripligt och talspråket har redigerats till skriftspråk och utfyllnadsord som eh, va, asså, mm utelämnats. När det varit av betydelse för analysen har jag valt intervjuernas sätt att tala. Det utskrivna materialet har bearbetats genom att de olika svaren har kategoriserats efter det syfte och de frågeställningar som ligger till grund för uppsatsen.

5.4 Etiska överväganden

De etiska överväganden som gjorts vilar på Vetenskapsrådets skrift ”Forskningsetiska principer”. Krav som Vetenskapsrådet ställer på forskning är forskningskravet och individskyddskravet. Forskningskravet innebär att ”tillgängliga kunskaper utvecklas, fördjupas och metoder förbättras”. Individskyddskravet medför att samhällets medlemmar har rätt till skydd mot otillbörlig insyn samt att individer inte får utsättas för ”psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning”. Utgångspunkt för alla forskningsetiska överväganden

---

⁷⁰ Kvale 1997 s. 156

⁷¹ Trost 1997,2005 s. 134

⁷² Kvale 1997 s. 170

⁷³ Kvale 1997 s. 182

ska tas i individskyddskravet.⁷⁴ Individskyddskravet åskådliggörs i fyra huvudkrav som ställs på forskning. Dessa krav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär att forskarens uppdrag är att informera deltagarna om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller exempelvis att deltagande är frivilligt och att det när som helst kan avbrytas. Innebörden i samtyckeskravet är att forskaren ska få undersökningsdeltagarnas samtycke till medverkan i projektet.⁷⁵ Konfidentialitetskravet går ut på att all personal med tillgång till etiskt känsliga uppgifter om individer som kan identifieras bör underteckna en förbindelse om tystnadsplikt. Alla uppgifter som finns sparade ska dessutom lagras och avrapporteras så att individen inte kan identifieras. Nyttjandekravet medger att uppgifter som insamlats om individer enbart får användas i forskningsändamål.⁷⁶

När de intervjuade personerna tillfrågades om sin medverkan informerades de om vilka riktlinjer som gällde. De informerades om syftet och om att deltagandet var frivilligt. Deras identitet har skyddats genom ett konfidentiellt tillvägagångssätt och genom att inga resultat som går att härleda till den enskilde individen. De uppgifter som samlats in kommer enbart att användas som underlag för denna undersökning som även står i den överenskommelse som de undertecknat.

6. REDOVISNING AV RESULTAT

I detta kapitel kommer undersökningens resultat att presenteras i några olika teman som intervjuerna kommit att belysa. De teman som slutligen framstått och som gett den tydligaste redovisningen återges här. För att styrka analysinslagen återges citat ur intervjuerna. Till citaten knyts fotnoter som anger kod och sida för den intervju som citatet hämtats ifrån. Ordet ”tal” används för att markera att tänkande omformuleras när det uttalas i ord. Det ordlösa tänkandet kan denna uppsats inte redovisa. Det första temat är Förskollärarnas tal om projektet. Det andra är Talet om barnet och dess miljö. Det tredje är Snedrekrytering och språk. Forskningsfrågorna har varit: Hur tänker förskollärare kring barn som växt upp i studieovana miljöer? Hur tänker de kring snedrekrytering till högre utbildning? Hur menar de att förskolan kan bidra till att förebygga sådan snedrekrytering. Det insamlade materialet har analyserats för att åskådliggöra uppsatsens syfte; att belysa förskollärares syn på snedrekrytering och förskolans möjligheter att bidra till att förebygga sådan snedrekrytering.

---

⁷⁴ Vetenskapsrådet 2002 s. 5

⁷⁵ Vetenskapsrådet 2002 s. 7 och s. 9

⁷⁶ Vetenskapsrådet 2002 s. 12 och s. 14

6.1 Förskollärarnas tal om projektet

Samtliga intervjuer inleddes med att förskollärarna fick berätta om projektet. Inställningen till att utveckla och arbeta med projektet var mycket positiv från samtliga intervjuade och de motiverade sin uppfattning med uttryck som att det ger många ”utmaningar” att det är ”roligt” och ”spännande”. Det talas också om att det har gett en nytändning:

”Det är väldigt lustfyllt och inspirerande tycker jag”.⁷⁷

”Man fick ju en liten ny kick när vi startade upp det här projektet”.⁷⁸

Projektet upplevdes ge vida ramar:

”Det är så brett det här projektet. Det handlar om både yrkesval att vi kan ge barnen lite nya idéer och tankar om vad de kan välja att bli när de blir stora och sen även vad man kan syssla med, ge ett kulturutbud, att ge barnen vidgade vyer, vad jag kan vilja göra när jag blir stor”.⁷⁹

”Vi har pratat om att det är viktigt med att ha en värdefull fritid [...] man kan syssla med något man älskar på fritiden, att jobbet inte ska vara allt”.⁸⁰

Det finns en medvetenhet om projektets inriktning att påverka långsiktigt:

”Det är något vi valt att jobba med i några år”.⁸¹

”Det är det som är meningen med själva projektet ju, väcka tankar [...] själva känna att de har rätt att utbilda sig och bli det de vill bli”.⁸²

Insikten om långsiktighet kan ha växt fram under projektets gång:

”[...] först i början tänkte man ju inte på hur länge vi skulle hålla på med det här projektet. Men sen inser man ju att det här kan man hålla på med ganska många år, för att det ska ge något resultat”.⁸³

Samtidigt som förskollärarna är positiva till projektet kan det kännas att det endast utgör en liten del i hela verksamheten. Det mest centrala i den uppges istället vara ett bra förhållningssätt:

”Egentligen ser jag det här projektet som ganska liten del i hela verksamheten”.

---

⁷⁷ LA s. 1

⁷⁸ LA s.2

⁷⁹ DO s.1

⁸⁰ LA s. 4

⁸¹ SÅ s.20

⁸² SÅ s.20

⁸³ RE s.3

”Det viktigaste är grunden, har vi inte bra förhållningssätt där barnen blir sedda och bekräftade [...] då når vi inte fram.”⁸⁴

Till projektmålen hörde att förskollärarna skulle utgå från varje enskilt barns intresse. När de försökte göra det så kunde det upplevas som om tiden inte räckte till men de kom på en lösning:

”Man känner att tiden inte räcker till [..] som man kanske har tänkt då känner man att man kan göra lite *små* teman”.⁸⁵

”Vissa är kanske intresserade av något kulturellt och då kan man göra något litet tema kring det på en dag eller några dagar”.⁸⁶

Den övergripande positiva bedömningen av projektet kan tolkas ha sin grund inte bara i positiva effekter för barnen utan även i sådana effekter för förskollärarna. För det första förde projektet med sig att de upptäckte att de behövde mer kunskap:

”Det är också någonting som jag känner att man behöver kunskap. [.....] Vi skulle göra barnintervjuer och då läste vi någon litteratur kring det”.⁸⁷

För det andra kunde projektet öka medvetenheten om det som projektet handlade om:

”Nu när man är mera medveten om det hade man kanske tagit ett djupare samtal med barnen om det”.⁸⁸

För det tredje kunde projektet medföra en förändrad handlingsberedskap. I följande citat uttrycks både ökad medvetenhet och förändrad handlingsinriktning:

”[...] vi själv får andra tankar när vi åker iväg och gör saker med barnen. [...] man lyssnar mer lyhört när barnen pratar [...] Kanske vi kan utveckla någonting”.⁸⁹

Föräldrarna och andra personer blev imponerade av vad förskollärarna hade åstadkommit med de små barnen och personalen blev stolt över att ha fått uppmärksamhet och uppskattning:

”Sen så gjorde vi en film och visade på ett föräldramöte. Vi har fått mycket bra kritik för den filmen och visat den för lite högre personer”.⁹⁰

---

⁸⁴ TI s. 25

⁸⁵ RE s. 1

⁸⁶ RE s. 2

⁸⁷ RE s.9

⁸⁸ PI s.13

⁸⁹ RE s. 3

De olika avdelningarna har arbetat med olika innehåll och i några fall har projektarbetet inriktats mot jämlikhet mellan könen. Personalen har sett behovet att arbeta med detta och man försöker tänka på att inte fråga på det gamla slentrianmässiga sättet som:

”Hjälpte du mamma med att tvätta igår?” eller ”Hjälpte du pappa att klippa gräset?”

Nu frågar de mera medvetet:

”Vem har köpt den kjolen till dig? Är det pappa?” eller ”Mamma och du tvättade bilen igår?”⁹¹

I projektet ingår att göra studiebesök på arbetsplatser och att bjuda in representanter för olika yrken. Då försöker de tänka på att få med att både män och kvinnor kan arbeta och utbilda sig till samma yrken:

” Att man kan vara doktor och kvinna.”

”Och när vi var på ambulansen så var det mycket kvinnor som jobbade där och de var ju väldigt pedagogiska [...] de sa många gånger att så är det många tjejer här”.⁹²

”[...] det är många flickor som vill bli polis [...] vi tog dit en kvinnlig och en manlig polis”.⁹³

Förskollärarna har kunnat känna sig bekräftade av att se barnen utvecklas. Detta kan utläsas ur tal om att flickor kan behöva stärkas liksom att de faktiskt ha blivit starkare:

”Vi har jobbat med att stärka flickorna [..] de ska lära sig att säga ifrån inte bara gå undan [...] man använder inte flickorna som ett redskap för att det ska bli lugnt för pojkarna”.⁹⁴

Det tas samtidigt upp att just nu finns det i grupperna pojkar som är i behov av stöd:

”Flickorna är faktiskt mer framåt [...] just nu är det pojkarna som är lite efter [...] som behöver den extra stöttningen”.⁹⁵

En tolkning av det som beskrivs i citatet ovan är att när flickorna framstår starka påverkar det också upplevelsen av pojkarna som därmed framstår som mindre starka.

---

⁹⁰ SÅ s.2

⁹¹ SÅ s. 11

⁹² LA s. 11

⁹³ MI s. 15

⁹⁴ MI s. 9

⁹⁵ PI s. 8

Projektet har medfört att personalen har fått en extraresurs som de har tillgång till en dag i veckan. Detta gör det praktiskt möjligt att göra studiebesök:

”[...] vi har haft förmånen att vi varit en person till [...] det har hjälpt oss jättemycket, att vi har kunnat göra sånt som vi kanske inte hade kunnat göra i samma utsträckning om vi inte hade haft den här personen”.⁹⁶

Det kan även ha skapat en känsla om projektet som något viktigt:

”Man får lite mer pengar så att man får mer resurser så att man kan skapa någonting som man behöver jobba med”.⁹⁷

Talet om projektet och analysen pekar på att projektet medfört lärande och utveckling för både barn och personal.

6.2 Förskolebarnet, familjen och omgivningen

Detta tema tar upp förskolläraernas beskrivning av förskolebarnet från den studieovana miljön.

Barnet

Barnet från den studieovana miljön beskrivs på olika sätt:

”Svårt att hålla fast vid aktiviteter, springa runt även om man sitter bredvid, kan inte sitta stilla och lyssna på en bok t.ex. utan man måste hjälpa till och så, att hålla om, och verkligen koncentrera sig på en sak”.⁹⁸

Ett annat sätt att beskriva barnet var att betona känslobindningar:

”Antingen går de bara runt distanslöst och knyter inte an till någon eller något eller så kan man inte flytta sig för de har ett sån't jättebehov av att det ska vara likadant hela tiden”.⁹⁹

Ytterligare ett sätt att tala om barnet i den studieovana omgivningen var att utgå ifrån språkutvecklingen. Där uppgavs att projektet ha en viktig uppgift genom att barnen får göra

---

⁹⁶ SÅ s. 25

⁹⁷ TI s. 28

⁹⁸ PI s. 7

⁹⁹ TI s. 10

studiebesök på kulturinstitutioner och stadsbesök vilket kan berika barnens språkutveckling. Nya erfarenheter kan kräva nya ord. I förlängningen antas att barns självförtroende påverkas och kontakter med andra barn underlättas om de har ett bra ordförråd och kan uttrycka sig:

”[...] viktigt att projektet kommer in här och ge barnen extra vidgade vyer och intryck [...] det berikar barnets språk”.¹⁰⁰

”[..] visa vad biblioteket har att erbjuda [..] inte bara det här med yrket [...] att egentligen i grunden är ju detta till för att utveckla språket”.¹⁰¹

Samtidigt betonas betydelsen av att föräldrarna också stöttar språkutvecklingen:

”[...] vi kan inte själva bygga upp ett barns språk [...] det måste vara i samarbete med föräldrarna och verkligen hemma också satsa på barnens språk och läsa mycket för barnen”.¹⁰²

Det kan vara svårt för en förskollärare att tala om att det kan finnas ett samband mellan föräldrars låga utbildningsnivå och barns låga skolbetyg. En intervjuperson sa att det kan finnas ett samband men:

”Jag skulle också vilja titta på själva skolan, hur utbildarna tar tillvara på barnens lust och så”.¹⁰³

Genom att betona skolans roll som orsak till låga betyg hamnar inte familjen i fokus för svaga skolprestationer. Skolan är mer anonym och kan kanske lättare ges skulden.

Talet om den studieovana familjen glider ibland över i att bli talet om barnet med särskilda behov. Då nämns ”depressioner”, ”katastroffamiljer” och ”bokstavs barn”. Detta är områden som ligger utanför den här studien. Det är dock intressant att förskollärare med lätthet talar utifrån sådana indelningar. Det handlar om ett språk som de är bekanta med och där ämnet är accepterat som ett samtalsområde inom förskolevärlden. De behöver inte känna tveksamhet eller obehag.

---

¹⁰⁰ DO s. 6

¹⁰¹ TI s. 2

¹⁰² DO s. 12

¹⁰³ TI s. 10

När det gäller förskolans arbete med barnen från studieovana hem talas mycket om trygghetsskapande. För de minsta barnen kan det handla t.ex. om att låta dem vara nära och följa den vuxne:

”Närhet och mycket kramar”.¹⁰⁴

För de lite äldre barnen gäller det att få in dem i gruppen och genom lek och drama stötta dem:

”Åh, det gjorde du bra!” [...] Titta du klarade detta.”

Att arbeta enskilt med ett barn bedömdes inte alltid vara möjligt:

”Vi bekräftar barnet ofta och stärker deras självbild i gruppen så att andra barn ser det också”.¹⁰⁵

Det förekommer dock en begränsning: ”För att verkligen ge varje barn med behov av extra stöd, den hjälp som det behöver hade man behövt lite förstärkning”. Den intervjuade erinrar sig därpå projektets extraresurs och menar att den gett frihet och tid. Att extraresursen inte använts för att stödja särskilda behov kan tolkas vara helt i linje med projektets avsikter, där det handlar om att låta barn uppleva och reflektera.

När det talades om vilka yrken som fanns bland föräldrarna uppgavs av en intervjuad bland annat följande yrken:” industriarbetare, mekaniker, studerande och socionomer. Samtliga uppgavs vara medelklassyrken. Först menade intervjupersonen att någon uppdelning av barn inte sker utan säger sig ”brinna extra för de svaga barnen”. På frågan om språket kan utgöra en grund till sortering blev svaret:

”Torftigt språk, ja, kan göra det svårare att komma med i leken [...] det är jätteviktigt för att kunna ha kompisar och ett bra självförtroende att man har ett rikt språk”.¹⁰⁶

De intervjuade är väl medvetna om att de behöver föräldrastöd för att stötta språkutvecklingen.

---

¹⁰⁴ DO s. 9

¹⁰⁵ DO s.9

¹⁰⁶ DO s. 12

Familjen

I ett föräldramöte fick föräldrarna reda på hur projektet startade. I talet om projektet togs det upp att föräldrarna vet hur de arbetar med barnen utifrån projektet:

”[...] att få in föräldrarna tror jag är jätteviktigt, att få in föräldrarna i verksamheten [...] att de känner [...] att de kan lära sitt barn, att de är de viktigaste personerna i deras barns liv”.¹⁰⁷

Personalen har tillsammans med föräldrarna arbetat fram en folder om sin gemensamma barnsyn, syn på lärandet och en positiv livssyn. Foldern ska användas i samtal med föräldrar, nyanställda och vikarie:

”[..] de blir insatta i det här projektet att de blir delaktiga helt enkelt och är med och får upp ögonen för det här”.¹⁰⁸

”[...] projektet hur viktigt det är och hur viktigt det är att få med föräldrarna i de tankarna att få föräldrarna att tänka tillbaka till sin barndom Precis som vi fick göra när vi började projektet, tänka tillbaka på vad jag hade för framtidsdrömmar när jag var barn”.¹⁰⁹

Vikten av att få föräldrarna med sig betonades av förskollärarna. Att det ibland lyckats framkom t.ex. när föräldrarna imponerades av arbetet i småbarnsgrupperna:

”[...] så gjorde vi en film [...] satte upp bilderna som ett bildspel sen spelade vi in barnen. De som kunde prata spelade vi in när de berättade om bilderna, satte lite musik till och bakgrundsljud. Sen visade vi det för föräldrarna och de blev jättechockade”.¹¹⁰

”[...] jag tror att vi kommer att ha en stor del i det där att få föräldrarna att gå till biblioteket med sina barn, vad man kan göra med ett litet barn och faktiskt vad mycket man lärt sig när man är liten, att få inställningen i grunden från början”.¹¹¹

Samtidigt kunde det vara svårt att tala med föräldrarna om projektets bakgrund t.ex. att många på orten var lågutbildade och barnen hade låga betyg:

---

¹⁰⁷ MI s. 6

¹⁰⁸ MI s. 13

¹⁰⁹ LA s. 2

¹¹⁰ SÅ s. 1

¹¹¹ MI s. 5

” [...] vi har även berättat om vad det grundar sig i att det är lågstatusyrken här. Ibland kände man, usch, vad står man och säger men det är ju fakta”.¹¹²

Även föräldrarna reagerade när förskollärarna inför projektet frågade om deras yrken och de fick förklara hur de tänkte använda det i arbetet med barnen:

”Först blev de lite stela ”Vad jag jobbar med”, det blev lite privat”.¹¹³

Omgivningen

När frågor har ställts om hur förskollärarna tänker kring barn som växer upp i studieovana familjer och om deras boende karaktäriseras av något speciellt har frågan upplevts som svår:

”Här i centralorten finns ju inga stora områden med lägenheter som man bor tätt inpå varandra utan det är friliggande villor eller marklägenheter”.¹¹⁴

Många barn uppgavs komma till förskolan från två mindre byar i omgivningen, en av dessa byar uppgavs ha välutbildade familjer. Samma person som gett detta svar konstaterar att hon inte kan se någon koppling mellan utbildningsnivå och boendeform. Personen uppger senare att några enstaka familjer under årens lopp har haft sociala problem och fått hyra bostad i hus av kommunen och hon fortsätter:

”Där har man klart sett svårigheter att barn är understimulerade”.¹¹⁵

Hon reflekterar vidare och kommer fram till att det finns kanske en viss skillnad så att understimulerade barn oftare kommer från hyresbostäder än från egen ägd bostad. Genom reflektion under intervjusamtalet har hon kommit fram till ett svar. Att frågan om barn i studieovana hem karaktäriserades av något speciellt boende först upplevdes svår kan bero på att den intervjuade inte tidigare reflekterat över barns olika boende. Boendefrågan Det är intressant eftersom olika samhällsklasser återfinns i olika boendeformer.

---

¹¹² TI s. 24

¹¹³ LA s. 8

¹¹⁴ DO s. 4

¹¹⁵ DO s. 5

Ett annat sätt att besvara frågorna om studieovana barns boende var att utgå från att skillnader i boendeform finns:

”Det är oftast ensamstående mammor och pappor som bor i de här lägenheterna [...] och visst där kan man väl märka skillnad från de som bor i hus och har lite mer stabilt förhållande [...] föräldrarna får ju jobba mer för att få det att gå ihop och kanske inte har så mycket tid till sina barn”.¹¹⁶

I talet om 1980- och 1990-talets boende nämns också utveckling över tid från ett samhälle med många lågutbildade och enkla bostäder som renoverats till en växande by där välutbildade bygger nya villor:

”Nu börjar det kanske komma lite folk med högre utbildning”.¹¹⁷

I citatet ovan förläggs låg utbildningsnivå till förgångens tid. Detta kan göra det lättare för talaren att bibehålla en positiv grundsyn. När frågor ställs om familjesituationen i den studieovana familjen uttalas uppfattningen att familjesituationen inte kopplats ihop med den kommande utbildningsnivån för barnen:

”Det har jag absolut inte ägnat en tanke att det skulle ha någon betydelse för om man utbildar sig i framtiden. Men det är klart tänker man efter så kan det säkert ha det. Det har ju med förebilder att göra”.¹¹⁸

Det förefaller som frågeställningen är helt ny för den intervjuade som dock efter en omedelbar reflektion ser ett möjligt samband:

”[...] man har ju olika förutsättningar så att säga från det man föds och att vår uppgift alltså förskolans uppgift är att ha en stor betydelse för detta barnet i framtiden.”¹¹⁹

6.3 Snedrekrytering och språk

I detta tema tydliggörs snedrekrytering och den vuxnes språk.

Snedrekrytering

---

¹¹⁶ MI s. 4

¹¹⁷ LA s. 5

¹¹⁸ SÅ s. 5

¹¹⁹ MI s.10

Ett sätt att tydliggöra hur snedrekrytering kunde uppfattas var att ställa studievana hem mot studieovana. I de studievana hemmen beskrevs övergången till högre studier ske närmast automatiskt: "Det gör man, så är det bara." I den studieovana familjen däremot sägs föräldrarna "inte alls tänka på att man ska gå på högskola". Där blir det "resonerande runt köksbordet och självklarheten knyts till att man måste börja tjäna pengar: "Det är ju det som är det viktiga då. 'De får kanske inte så mycket hjälp av sina föräldrar'. 'Barnen i de studieovana miljöerna jobbar redan i grundskolan och får smaken för pengar". I de studievana hemmen förmodas att barn kanske får "pengar serverade på sommarlovet".¹²⁰ I sådana hem tros också ungdomarna kunna få förklarat för sig varför de ska läsa vidare, att det är något man gör.

Dessa bilder av de två familjetyperna betonar att barn och unga formas till att gå i föräldrarnas fotspår. Bland förskollärarna finns även uppfattningen att ungdomar kan välja att gå "högre utbildning även om ingen högutbildad finns i familjen:

"Jag ville inte bli som mamma som inte hade någonting. Jag visste att jag aldrig i livet skulle ställa mig i en fabrik och jobba där".¹²¹

I ovanstående exempel är familjen fortfarande styrande, men i form av en motbild: "det man vill undvika". En tredje uppfattning är att individen känner en egen inre vilja att läsa och utvecklas. Det talas om ambition och "en egen drivkraft".¹²² Här talas också om att ha varit framgångsrik och blivit uppmuntrad i förskola och skola.

Språk

Ett återkommande område i förskollärarnas tal är barnens språk och språkutveckling vilket framkommit i talet om barnet. Här beaktas språket med utgångspunkt från de vuxna. I förskollärarvärlden liksom i andra yrkesvärldar finns ett "eget språk". Det talas t.ex. om "motorik, särskilda behov, specialpedagoger och läroplan".

I skolforskningsvärlden talas t.ex. om "snedrekrytering, sociala skikt under 1990-talet – 2000-talet och sortering". I projektet möts dessa världar. Ordet snedrekrytering väcker olika

---

¹²⁰ TI s.13-14

¹²¹ SÅ s. 17

¹²² PI s. 3

reaktioner bland de intervjuade. Ordet i sig kan uppfattas som främmande och det främmande kan ge obehagskänslor:

”Snedrekrytering, jag tycker det är ett konstigt ord.”¹²³

”Ordet var nytt för mig [...] sträva mot att vi inte få den här snedrekryteringen utan att alla ha lika värde.”¹²⁴

Kanske har en del inte förstått ordets innebörd t.ex. för att intervjuaren varit otydlig:

”Jag känner igen det, men jag har svårt att sätta ord för vad det egentligen handlar om”¹²⁵

Ordet kan också vara svårt för att dess innebörd berör något som det inte ”får” talas om i förskolevärlden, sådana tabun finns inom alla yrkesgrupper, t.ex. att barn kanske bemöts olika beroende på vilket socialt skikt det kommer ifrån, även om det inte behöver ha varit avsiktligt. När t.ex. grupper skapas utifrån språkutveckling, då behöver inte förskolläraren vara medveten om att barn från samhällets övre skikt hamnar i en grupp och att de från lägre skikt hamnar i en annan grupp,¹²⁶ om förskolläraren skulle vara medveten om detta så är det kanske ändå så att man inte talar med andra om det:

”[...] vi går ifrån med vissa barn som behöver extra stimulans och gör små grupper vi försöker dela upp det mer så att vissa barn som behöver extra språkträning [...] utan att man på något vis bli utpekad”.¹²⁷

”Ja, man delar in dem, där man tror att de behöver extra stöd. Men inte genom vad föräldrarna jobbar med, det tror jag inte. Det är så att man gör det omedvetet”.¹²⁸

På frågan om förskolan sorterar barn varierar svaren. Från ett småskrattande men bestämt ”Nej” till ”Det gör man säkert”. Vanligt är att förskollärarna efter en inledande tveksamhet resonerar sig fram till att sortering finns men att den ofta är omedveten:

”[...] man tror själv att vi inte gör skillnad. Läroplanen talar om att alla barn ska behandlas lika [...] men hur blir det i verkligheten? { ... } man ska ju inte sortera barn bara för de kommer från olika bakgrunder men som jag sa innan så kanske man gör det”.¹²⁹

---

¹²³ SÅ s.13

¹²⁴ LA s. 20

¹²⁵ RE s. 14

¹²⁶ Arnman och Jönsson 1985 s. 7

¹²⁷ MI s. 9

¹²⁸ PI s. 11

¹²⁹ RE s. 17

Genom reflektionen sker ett lärande och det egna språket utvecklas med ett nytt ord och seendet vidgas. Det är inte bara barnen utan även personalen är inne i en språkutveckling som projektet och högskolans intervjuer lagt en grund för. En av de intervjuade konstaterar att förväntningar på barn från svagare miljöer hittills skruvats ner, men att projektet nu möjliggör en förändring:

”Skulle man rannsaka sig själv så kanske man inte gör så mycket väsen av svagheterna hos det barn som har väldigt svaga föräldrar. Det blir liksom lite mer naturligt, men i det här projektet gäller det att se, men inte döma. Det blir träning för oss alla”.¹³⁰

6.4 Sammanfattning av resultat

Med utgångspunkt från resultatet sammanfattas här temana: Talet om projektet, Talet om förskolebarnet, familjen och omgivningen och Snedrekrytering och språk utifrån forskningsfrågorna.

6.4.1 Hur tänker förskollärare kring barn som växer upp i studieovana miljöer?

När förskollärare talar om barnet från studieovana miljöer så beskrivs barnet på olika sätt, dels okoncentrerat att de måste hålla om barnet för att få kontakt och få det att lyssna, dels att barnet visar distanslöshet genom att inte knyta an till någon vuxen. Barnet känner sig tryggt om allt är oförändrat hela tiden, ingen förändring i miljön eller av de vuxna. Ett annat sätt att tala om barnet är att utgå från språkutvecklingen. Barnets språk beskrivs som torftigt och fattigt på ord och begrepp. Detta kan leda till att barnet får svårt att få kontakt med andra barn. I beskrivningen av barnet kan ord användas som barn med särskilda behov. I sitt arbete med barnet så betonar förskollärare att det viktigaste är grunden ”att barnen blir sedda och bekräftade”. De betonar att barnet först måste känna sig tryggt för att sedan komma vidare. De mindre barnet får mycket ömhetsbetygelse som ”närhet och kramar”. Medan det större barnet ”hjälpes in i barngruppen” framförallt genom lek och drama. Barnet ska inte känna sig utpekad utan istället ska deras ”självbild” stärkas i gruppen. I talet om barnet betonades betydelsen av trygghet och att ha ett bra samarbete med föräldrarna. Samtidigt kunde det vara svårt att tala med föräldrarna om projektets bakgrund.

---

¹³⁰ LA s.24

6.4.2 Hur tänker förskollärare kring snedrekrytering till högre utbildning?

Förskollärare kan bli illa berörda när de ska tala om sådant som berör snedrekrytering. De är inte vana att göra sådana kategoriseringar som pekar ut individer eller grupper utifrån t.ex. socialklass, utbildningsnivå eller etnicitet. Deras tal tar ofta sin utgångspunkt i utvecklingspsykologiska kategoriseringar. Tre olika utgångspunkter för snedrekrytering kan dock utläsas ur intervjuerna. För det första: I studievana hem går barnen automatiskt till högre utbildning medan i studieovana hem är det ingen självklarhet från föräldrarnas sida att barnen ska läsa vidare. För det andra formas barnen till att gå i föräldrarnas fotspår men det finns även en uppfattning att barn kan välja att gå till högre utbildning även om det inte finns någon högutbildad i familjen. För det tredje så talas det om en ”inre drivkraft” och att förskola och skola har haft en uppmuntrande påverkan till att läsa vidare.

6.4.3 Hur menar de att förskolan kan bidra till att förebygga snedrekrytering?

Ibland önskar förskollärarna att de haft mera tid med barnet som behövt stöd och med projektets extraresurs har de kunnat ge barnet mer upplevelse och reflektion. I talet om barnet betonades betydelsen av att ha ett bra samarbete med föräldrarna och det var viktigt att föräldrarna fick vetskap om orsakerna till varför projektet hade startat och hur förskollärare arbetade med barnet i projektet. Föräldrarna fick samma frågor som barnet om vilka framtidsdrömmar de själva haft och fick reflektera över detta. I detta arbete var förskollärarna beroende av att föräldrarna deltog och det betonades att föräldrarna var de viktigaste personerna i barnets liv och att de kunde lära barnet genom att delta verksamheten. Ett sådant exempel på detta var att delta i studiebesök att stötta språkutvecklingen genom att gå till biblioteket och läsa för sitt barn. I förskollärarnas övergripande positiva bedömning av det pågående projektet som exemplifieras med roligt, långsiktig påverkan, en ökad medvetenhet som kanske kan leda till en ökad handlingsberedskap. Resultatet kan tolkas ha att göra med vinster i lärande och utveckling för både barn och personal.

7. RESULTATDISKUSSIONEN

I detta kapitel kommer snedrekrytering att belysas och hur förskolan kan förebygga snedrekrytering utifrån resultat, teorier och litteraturstudie.

7.1 Belysa och förebygga orsaker till snedrekrytering.

Resultatet visade att förskollärare talade om snedrekrytering utifrån hur familjen påverkade utbildningsval och olika sociala skikt beskrevs göra olika val. Sett med Bourdieus ögon innebär det att individerna handlade så som de lärt sig handla i den kultur där de vuxit upp. Det vill säga att deras habitus styrde dem. Resultatet har visat att projektarbetet har medfört språkutveckling och ökad medvetenhet och ändrad handlingsberedskap. Detta kan innebära att förskollärarna utvidgar sitt yrkesfält. Det kan bli tillåtet att tala om en del som inte tidigare varit tillåtet.

Svårigheter i språket som användes för att belysa snedrekrytering har sin orsak i skilda traditioner inom förskola och skola. När förskollärare ställdes inför ordet snedrekrytering kunde de känna obehag och tyckte det var svårt att förklara och använda eftersom det var ett begrepp som de själva inte använder i sitt yrkesspråk. Ordet kunde väcka olika reaktioner tillsammans med socialklass, utbildningsnivå och etnicitet som talas i skolforskningsvärlden och i talet om projektet möttes dessa två världar. Förskollärarna var inte vana att kategorisera familjer efter utbildning och yrke. Orsaken till detta kan vara att förskollärarnas yrkesspråk har en annan bakgrund och tradition. Eftersom förskolan tidigare tillhört Socialdepartementet vars styrdokument var det Pedagogiska programmet. ”Med teori och beprövad erfarenhet har det vuxit fram en förskolepedagogisk tradition”, den knyter an till synen på barns uppväxt, utveckling och socialisation och lutar sig mot teorier av Erikson och Piaget.¹³¹ Pedagogiska programmet ersattes med Lpfö-98. Denna förskoletradition visade sig i resultatet i talet om projektet när en förskollärare i samband med presentationen av det på ett föräldramöte säger ”usch, vad står jag och säger, det är ju fakta” eftersom bakgrunden till projektet är lågutbildade familjer och barns låga betyg. Förskolläraren sa att det kunde finnas ett samband men sa samtidigt att ”jag skulle vilja titta på skolan hur de tar tillvara barnens lust”. Istället betonades skolans roll som orsak till låga betyg och inte familjen eller förskolan. Det finns en anledning att ta upp skilda traditioner i sättet att tala eftersom det visade sig i resultatet att projektet efter hand förde med sig lärande reflektion och språkutveckling även hos vuxna i

---

¹³¹ Pedagogiska programmet 1987 s. 18-25

talet om orsaker till snedrekrytering. Ett sådant exempel var hur förskollärare tänker om boendet kring barn som växer upp i studieovana familjer och inte gör någon koppling mellan utbildningsnivå och boendeform men som efter en stunds reflekterande medger att det kunde finnas en skillnad. Det kan bero på att den intervjuade inte tidigare reflekterat över barns olika boende. Ett annat exempel var frågan om skillnader fanns i boendeformer. På den frågan blev svaret att låg utbildningsnivå tillhörde en förgångens tid inom området. Liksom att familjesituationen kopplades inte ihop med den kommande utbildningsnivån för barnet. Även i detta fallet gjordes reflektionen att "man kan ha olika förutsättningar från födseln och förskolan har en stor uppgift för detta barnet". Arnman och Jönsson har i sin forskning visat på att olika sociala skikt fanns i olika boende men också på skillnader i socialgrupp och utbildning. Deras resultat visade ett starkt samband med social bakgrund och studieresultat.¹³² Genom reflektionen sker ett lärande och det egna språket utvecklas med nya ord och seendet vidgas även för de vuxna.

Arbetet med genus uppges av personalen ha varit framgångsrikt och flickorna har utvecklats. Detta är ett praktiskt exempel på att sådant arbete kan utnyttjas för att förebygga snedrekrytering. De arbetssätt som har tillämpats här kan de dra nytta av i sitt arbete med barn från studieovana hem. Tänka på i arbetet med barnen hur de indelar barnen. I vårt resultat har det visat sig att förskollärare talar om att barn ibland nivågrupperats eftersom de ligger på olika nivåer. Det som framkommit i litteraturstudien är att i skolan är det de framgångsrika barnen som drar nytta av nivågruppering.¹³³ Om detsamma gäller för förskolan vet vi inte. Nivågruppering i den åldern kan möjligen ge andra vinster men ska förmodligen inte vara den vanligaste indelningsformen.

Jonsson tog upp en diskussion, om orsaker till snedrekrytering, huruvida förskolan kunde ersätta hemmet när det gällde att stödja barns utveckling. Han belyste tre områden som studiebegåvning, anpassning och aspirationer d.v.s. strävansmål. I studiebegåvning räknade Jonsson in t.ex. koncentration, i anpassning handlade det om att sitta still och lyssna. Dessa två områden, studiebegåvning och anpassning, menade Jonsson, att förskolan kunde ersätta hemmet. Samtidigt ansåg han att föräldrarnas utbildningsnivå var viktig för språkutvecklingens resultat. Även när det gällde anpassning att förbereda barnen för skolan så kunde förskolan ersätta hemmet. Viktigt för resultatet var barnets framtidsorientering.

---

¹³² Arnman&Jönsson 1985 s.43

¹³³ Arnman och Jönsson 1985 s. 85

I resultatet som handlar om barns språkutveckling så betonade förskollärarna hur viktigt det var att föräldrarna stöttade språkutvecklingen genom besök på biblioteket och deltagande i studiebesöken. Förskollärarna betonade att de inte själva kunde "bygga upp" ett barns språk. Studiebesöken var ett sätt att arbeta med att förebygga ojämlikheter i språket. Det gav erfarenheter som kunde användas i förberedelse och efterarbetade i förskolan i form av samtal, lek, drama, skapande verksamhet. Språket utvecklades men det framkom också att barngrupperna var stora och det behövdes mer resurser om de skulle kunna ge alla barn ett rikt språk. Verkligheten var flera barn som skulle "dela" en vuxens tid och tal. Att arbeta med studiebesök var ett sätt att förebygga ojämlikheter mellan barn.

Även när det gällde anpassningen och förberedelse för skolan kunde förskolan ersätta familjen enligt Jonsson. Det kan gälla en del barn och bäst för de barn som har liknande normer och regler hemma. Det handlar om kulturgemenskap. Arbetarbarn kan lämna högre utbildning även om de har samma betyg som medelklassbarn eftersom de inte känner igen normerna. Medelklassbarnen klarar av den dolda läroplanen, sitta stilla, vänta på sin tur, skjuta upp belöningen – läsa för framtiden – att få bra jobb. Att lyssna, att arbeta ensam. Medan arbetarklassbarnen ser föräldraproblem som arbetslöshet och ovisshet. Jonsson menade att barns framtidsorientering är viktigt för resultatet. Detta arbetar projektet med! – Det som handlar om barnets framtidsorientering som kan ge resultat i framtiden.

När det gällde aspirationen, =strävansmål, så menade Jonsson att de är olika för samhällsklasserna. Detta kan avspegla sig på barnen. Jonsson förmodar att aspirationerna styrs starkast av familjens klasstillhörighet.¹³⁴ Han ställer frågan om förskolan kan verka kompensatoriskt så en tidig socialisation kan jämna ut den sociala snedrekryteringen i skolan. Tveksamt, att förskolan kan spela en *stark* kompenserande roll för barn från hem utan studietradition.¹³⁵

Det som kom fram i resultatet med förskollärarna som handlade om att fortsätta till högre utbildning var uppfattningen ungdomar kunde formas att gå i föräldrarnas fotspår, att välja att gå till "högre" utbildning även om ingen högutbildad fanns i familjen. Familjen var fortfarande styrande. Ytterligare uppfattning var att individen kände en "inre" vilja att läsa och utvecklas. Det kan handla om att ha blivit uppmuntrad i förskola och skola.

---

¹³⁴ Jonsson 1998 s. 13-15

¹³⁵ Erikson och Jonsson 1994 s. 42

Resultatet visar att projektet för med sig ett omfattande lärande för förskollärarna men även föräldrar och barn förändras och utvecklas. Johnsson har pekat på att barns klasstillhörighet nog har den starkaste påverkan på deras strävansmål men att det spelar stor roll hur framtidsinriktat barnet är. Projektet ”Att skapa framtidsdrömmar” passar utmärkt in i detta tänkande och får därmed ses som både aktuellt och angeläget.

8. SAMMANFATTNING

Projektet **Att skapa framtidsdrömmar** arbetar en förskola med som på lång sikt vill bidra till att barn från det området ska få erfarenheter och lärande som ska ge egna möjligheter att skapa framtidstro. Denna uppsats utgör en delutvärdering av projektet och viktigt att påpeka är att den fokusera inte på att redovisa barnens utveckling.. Syftet med undersökningen var att belysa förskollärares syn på snedrekrytering och förskolans möjligheter att bidra till att förebygga sådan snedrekrytering.

Frågeställningarna var: Hur tänker förskollärare kring barn som växer upp i studieovana miljöer? Hur tänker de kring snedrekrytering till högre utbildning? Hur menar de att förskolan kan bidra till att förebygga snedrekrytering?

I undersökning efterfrågades hur tio förskollärare talade om barn från studieovana familjer och hur de tänkte kring snedrekrytering och var förskolan skulle kunna bidra med för att på sikt minska snedrekrytering till högre utbildning. Den form av intervjuer jag genomförde med tio förskollärare var den halvstrukturerade forskningsintervjun. Vid urvalet har jag utgått från att samtliga förskollärare skulle intervjuas. Urvalet baserades på yrkeserfarenhet, livserfarenhet, ålder och kön. Samtliga intervjuer utgick från en intervjuguide. Intervjuerna spelades in och sju av dem transkriberades och övriga avlyssnades. Resultatet visar på att förskollärarna är mycket positiva till projektet som är roligt och har vidgat vyerna både för barn och personal. Projektet har skapat en större medvetenhet hos dem och insikten att det är något som de ska arbeta länge med. Även föräldrarna är delaktiga i projektet. Högskolans intresse för detta projekt, som handlar om att skapa motivation för studier och utbildning på lång sikt, är att frågan om förskolans och skolans möjligheter, att bidra till att skapa lika livschanser för barn är intressant.

9. REFERENSER

- Arnman, G.& Jönsson,I. (1985). *Segregation och svensk skola. Arkiv avhandlingsserie 18*
Lund: Studentlitteratur.
- Bredänge, G.*Rekrytering från etnisk och socialt underrepresenterade grupper till
högskoleutbildning/läraryt utbildning, särskilt i Ma/Na, Göteborg:UFL-rapport Nr 2003:02.*
- Broady, D. (1989). *Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi.*
Arbetsrapport 1989:2 UHÄ:s FoU-program, Skolverket
- Brodin, J. Lindstrand, P. (2004) *Perspektiv på en skola för alla.* Lund: Studentlitteratur
- Einarsson, J. (2004). *Språksociologi.* Lund: Studentlitteratur.
- Hellström, A. (1986, 1993) *Ungar är olika* Stockholm: Liber Utbildning AB
- Holme, I. och Solvang, B.(1997) *Forskningsmetodik- Om kvalitativa och kvantitativa metoder*
Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.
- Jonsson, J.O. (1988). *Utbildning, social reproduktion och social skiktning.* Stockholm:
Almqvist & Wiksell
- Erikson, R och Jonsson, J.O. red. (1994). *Sorteringen i skolan.* Stockholm: Carlssons
Bokförlag.
- Mulinari, D. Sandell, K. Schömer, E. (2003). *Mer än bara kvinnor och män.* Lund:
Studentlitteratur
- Olsson (2001) *Tidskriften Krut* Stockholm: Ordfront
- Persson, S. (1991, 1998). *Förskolan i ett samhällsperspektiv.* Lund: Studentlitteratur
- Socialstyrelsen (1995) *Pedagogiskt program för förskolan, Allmänna råd från socialstyrelsen*
(1987:3)Stockholm: Socialstyrelsen
- SOU 1993:85. Erikson och Jonsson. (1993). *Ursprung och utbildning – social
snedrekrytering till högre utbildning.* Stockholm: Fritzes
- SOU 2006:75. (2006) *Jämställdhet i förskolan.* Slutbetänkande av Delegationen för
jämställdhet i förskolan. Stockholm: Fritzes
- Svenska språknämnden. (2000) *Svenska skrivregler.* Stockholm: Liber.
- Tallberg Broman, I. Rubenstein, L. Hägerström, J (2002). *Likvärdighet i en skola för alla..*
Stockholm: Fritzes.
- Trost, J. (1993, 2005) *Kvalitativa intervjuer* Lund: Författaren och Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (1998). Lpfö 98. *Läroplan för förskolan.* Stockholm:
Utbildningsdepartementet.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer.* Stockholm: Vetenskapsrådet.

Elektronisk källa

Läroplaner http://www.skolverket.se/sb/d/468_2006.0928. 20060928

Skollagen

[http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?\\${HTML}=SFST_LST&\\${OOHTML}=SFST_DOK&\\${SNHTML}=SFST_ERR&\\${MAXPAGE}=26&\\${TRIPSHOW}=format=THW&\\${BASE}=SFST&\\${FREETEXT}=&BET=1985%3A1100&RUB=&ORG](http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?${HTML}=SFST_LST&${OOHTML}=SFST_DOK&${SNHTML}=SFST_ERR&${MAXPAGE}=26&${TRIPSHOW}=format=THW&${BASE}=SFST&${FREETEXT}=&BET=1985%3A1100&RUB=&ORG), 20061002

Bilaga A Intervjuguide

Intervjuguide

Lämna följande uppgifter: Namn, ålder, utbildning, antal år i yrket, antal år på arbetsplatsen.

Har du annan erfarenhet som du vill lyfta fram?

Berätta om ert projekt *att ha framtidsdrömmar!*

Hur kom ni på förskolan fram till att det var just detta projekt ni ville arbeta med?

Vem tog initiativ till det på förskolan?

Hur tänkte ni då i början när ni skulle planera detta projektet? Vad hände sedan. Hur är det nu?

Tankar kring barn som växer upp i miljöer där föräldrarna ej har högre utbildning.

Vad känner du till om samhället barnen här kommer från? Byn eller landet.

Är du själv härifrån?

Hur ser du på kontakten mellan förskolan och skolan?

Har du själv arbetat på fler ställen i detta skolområdet?

Skiljer sig dessa barns boende från andra barns? Hyr eller äger familjen bostaden?

Skiljer sig dessa barns familjesituation från andras? Tala föräldrarna om för er om det inträffa något i familjen som påverkar barnet?

Talar ni om för föräldrarna om ni ser eller funderar över något om barnet?

Vad tänker du om studieovana miljöer där ingen av föräldrarna har högre utbildning? Hur påverkar miljön detta barn?

Vad kännetecknar enligt din uppfattning sådana miljöer?

Vad kännetecknar barnen som kommer från dessa miljöer?

Har barnen ökat respektive minskat i antal eller är det lika från år till år?

Vilka behov har de här barnen? Behöver dessa barn mer språkutveckling?

Behöver dessa barn utvecklas mer i sin grov- eller finmotorik?

Vad tänker du dessa barn behöver mest utvecklas i ?

Hur stärker du barnens självförtroende?

Är det skillnad mellan flickor och pojkar från den här miljön?

Har ni barn med invandrabakgrund bland dessa barn? Vilken bakgrund och utbildning?

Är det många barn från studieovana miljöer som kommer till förskolan?

Hur arbetar ni med dessa barn enskilt och i grupp?

Förklara snedrekrytering

Tankar kring snedrekrytering till högre utbildning.

Vad kommer du att tänka på när du hör det här om är snedrekrytering?

Vilka orsaker finns det till snedrekrytering tänker du?

Vilka yrken dominera hos barnens föräldrar, pappans respektive mammans, på förskolan?

Vilka yrken dominerar i området?

Ibland talas det om ”studieovana miljöer” vilken utbildningsnivå tycker du skulle kunna räknas dit?

Vilka samhällsklasser tänker du på?

Anser du att förskolan och skolan sorterar barn? Det vill säga ger olika barn olika möjligheter? Kan du ge något exempel?

Gör skolan det? Exempel!

Ge förskolan barnen lika möjligheter till framtida studier?

Gör skolan det?

Tankar om hur förskolan kan minska snedrekrytering till högre utbildning.

Hur arbetar du och förskolan med föräldrarna, enskilt? Ge ett exempel på vad du menar.

Hur arbetar du och förskolan med föräldrarna i grupp? Exempel.

Vilket stöd kan du ge föräldrarna från studieovana hem? Kan ni vara stöd åt föräldrarna i deras barns utveckling?

Berätta om intresset för era föräldrarträffar.

Kan ni ställa krav på föräldrarna? Vilka?

Har läroplanen påverkat? På vilka sätt?

Har er egen utbildningsnivå betydelse i detta arbete att minska snedrekrytering till högre utbildning?

Finns det något ytterligare du vill ta upp?